

**Elena Krejčová. *Česko-bulharský právníký slovník.*
Brno: Masarykova univerzita, 2014, 213 c.**

За нашата съвременна цивилизация според Е. Пернишка¹ е подходящо определението „речникова“, защото речниците – тълковни, фразеологични, енциклопедични или специални и терминологични – са неизменен справочник в процеса на образованието и културното израстване на съвременния специалист или в работата му. Съставянето на речник, особено двуезичен, изисква обаче сериозна езиковедска подготовка, отлично владее на родния и чуждия език и известна доза мазохистичен плам, тъй като трудът на лексикографа е не само тежък, но често и неблагоприятен. Читателят обикновено вижда неизбежните пропуски и липсата на тази или онази необходима му в момента конкретна лексикална единица, без да осъзнава, че ползва

интелектуален продукт, създаден главно *за* и *заради* него самия.

На фона на богатата и дълга традиция и на българската, и на чешката лексикография липсата на юридически българо-чешки/чешко-български речник определено е учудваща. Особено в контекста на изобилието от административно-правна информация от органите на Европейския съюз. В този смисъл *Чешко-български юридически речник (Česko-bulharský právníký slovník)* от Елена Крейчова има пионерски характер и силно се надявам да постави началото на традиция в създаването на съвременни² тематични българо-чешки/чешко-български речници.

В предговора е отбелязано, че речникът е съставен главно с учебна цел, има характер на помагало и е предназначен за студентите бакалаври и магистри, изучаващи български език, т.е. няма претенции за пълнота и изчерпателност при представяне на лингвистичния материал. Все пак

¹ Пернишка, Емилия. Съвременната лексикография – извор на познания за богатството и системните връзки в лексиката. *LiterNet* 10.02.2007, № 2 (87) http://liternet.bg/publish19/e_pernishka/syvremennata.htm

² Освен *Българско-чешки и чешко-български технически речник* на ДИ „Техника“ и СНТЛ – Прага, от 1988 г. и *Ботанически българско-чешки и чешко-български речник* с автор М. Калайджиева, изд. „Херон прес“, 2006, няма други терминологични речници.

изборът на терминологична област не е случаен. Ако другите две книги от същата авторка, излезли също през 2014 г.³, са резултат от работата ѝ като преподавател по български език в Масариковия университет в Бърно, то рецензираният речник е плод на нейния дългогодишен и богат опит като преводач точно в областта на правните, общественно-политическите и икономическите връзки между България и Чехия. Прецизно и с професионализъм са представени около 15 000 термина, изрази и устойчиви словосъчетания. Понятието *правен термин* се схваща в по-широк план, което позволява и оправдава привличането на разнообразен лексикален материал. Погледнато през призмата на това, че правото засяга всички страни на човешкия живот, присъствието на някои лексеми (напр. *banální* – банален, тривиален; *důkladně* – щателно, внимателно; *souhrn* – съвкупност, сбор, сума, обобщение и др.), които на пръв поглед сякаш не са съвсем на място в един юридически речник, започва да изглежда обосновано. Във връзка с това прави впечатление умението и вещината, с които са подбрани конкретните употреби на думи, които в основното си значение трудно биха могли да бъдат отнесени към терминологичната област на правото (напр. с. 37 *hodina* час: *policejní* – полицейски час; *přesčasové* – часове за извънреден труд; *úřední* – приемни часове, работно време (в институция). Включеният лексикален материал е събиран както от специализирана юридическа литература, така и от различни чешки и български речници. Авторката е взела под внимание и два двуезични юридически речника – *Чешко-украински юридически речник* (Миронова, Х., О. Газдошова, Бърно, 2009) и *Чешко-руски юридически речник* (Цсирикова, М., Н. Коничкова, Прага, 2002).

Избраният метод на работа пък превръща речника в речник от активен тип. Тъй като е предназначен за чехи, изучаващи български език, Е. Крейчова се стреми да предложи не просто превод на отделната единица, но и да въведе най-често използваните предложни конструкции и словосъчетания с конкретната лексема. Например *souhlas* – *bez -u rodičů* без съгласието на родителите; *dát* – *k čemu* дам съгласие за нещо; *dosáhnout (předběžného)* – постигна (предварително) съгласие; *odepřít* – откажа да дам съгласието си за нещо; *se -em státního zástupce* със съгласието на прокурора; *udělit* – *k čemu* дам съгласие за нещо; *výslovný a bezvýhradný* – изрично съгласие (с. 140). При многозначните думи съвсем резонно са посочени и обработени само значенията, свързани с представяната терминологична област. Във връзка с това бих препоръчала допълването на някои речникови статии, особено когато става дума за своеобразна проява на междуезикова омонимия. Напр. (с. 7) *abdikace* освен *абдикация*, *абдикиране* има значение и на *оставка* (*abdikace ministra* – *оставка на министър*).

Независимо че в предговора е отбелязано, че работата с речника предполага добро ниво на владеене на български език, смятам, че въвеждането на граматическа информация относно формите и принадлежността на лексемите към определена част на речта само би обогатило лексикографския труд, а освен това би разширило и аудиторията, към която е ориентиран. Проблем за изучаващия чужд език е разликата в граматичния род или число

³ Česko-bulharský a bulharsk-očeský tematický slovník и Příručka pro výuku bulharské stylistiky.

при сходни думи в родния и чуждия език. Напр. *akta*, както е известно, има форма само за множествено число, подобно на *книжа*, но също има значение и на *дело*, *dosue*, които образуват форми и за единствено, и за множествено число. Или пък *arbitráž* е съществително от женски род, докато на български език *арбитраж* е от мъжки. Граматическата характеристика на думата е необходима с оглед на по-нататъшната ѝ коректна употреба.

Известно неудобство за читателя представлява и проявената недотам пълна последователност при оформянето и унифицирането на някои речникови статии. Имам предвид, че срещу чешката дума е добре да стоят всички преводни варианти, които се появяват в посочените като примери словосъчетания (с. 9 *akce* 1. действие: *diplomatická* – дипломатически действия; *teroristická* – терористични действия; *policejní* – полицейска акция; *politická* – политически акт). На места е пропусната номерацията при отделните значения на лексемата (с. 136 *sledovat* следя/проследявам и следя/наблюдавам).

Липсата на примери пък при някои лексеми би могла да предизвика функционално-прагматични затруднения у чужденеца. Например не става ясно дали преводите на *безплатен* от две чешки лексеми (*bezplatný* – безплатен и *bezúplatný* – безплатен; безвъзмезден) са абсолютни синоними и са взаимозаменяеми във всеки контекст.

Налице са и дребни неточности при превода на български (с. 9 *dobročinná akce* *доброволническо* мероприятие вм. *доброволческо*; с. 18 *cestovní zahraničen* паспорт вм. *заграничен*; с. 23 *diskreditovat* *оронвам* нечий авторитет вм. *уронвам*; с. 36 *dát hlas komu* дам глас *на* кого вм. дам глас *за* кого; с. 136 *špionážní služba* *шпионажна* служба вм. *шпионска служба* и др.)

Откритите несъответствия обаче категорично са пренебрежимо малки на фона на един наистина отговорно изпълнен лексикографски труд. Обяснимо в областта на правото думите и квалификациите имат понякога изключителна важност и ключово значение. Затова адекватният превод на сложната юридическа литература предполага не само добро владееие на поне два езика, но и изисква компетенции на почти професионален юрист, запознат с правната система, законодателството и административното устройство на две държави. Преводачът от чешки на български/от български на чешки език вече има своя неоценим помощник, а ползата от този речник за широк кръг читатели – студенти, преводачи, филолози, редактори, журналисти, юристи, предприемачи и др., е безспорна.

Катерина Томова